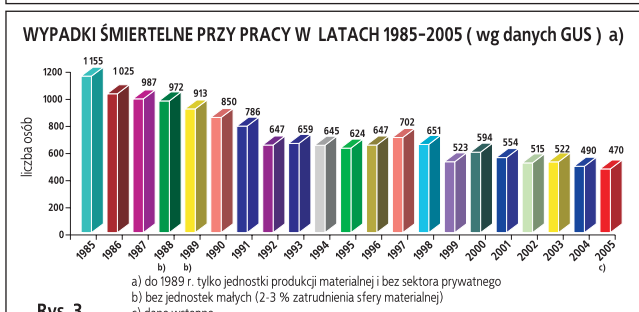
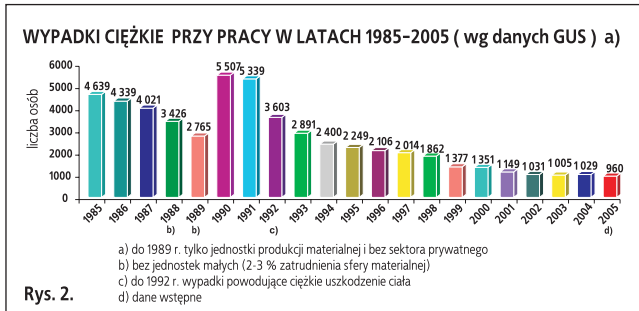
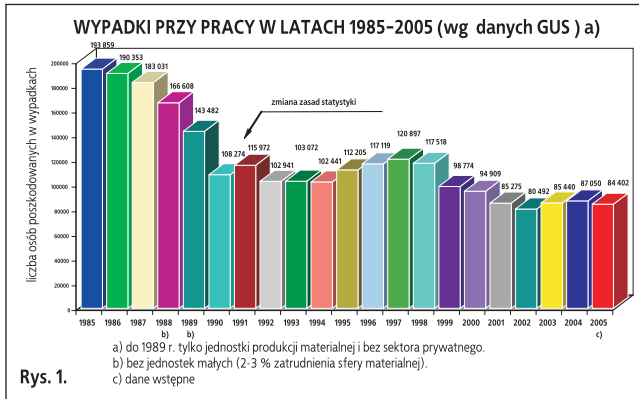

Stan bezpieczeństwa i higieny pracy w 2005 roku

Ocenę stanu bezpieczeństwa i higieny pracy wraz z wnioskami, zgodnie z ustawą z dnia 4 września 1997 r. o działaniach administracji rządowej, przygotowuje właściwy minister ds. pracy, zaś obowiązek analizowania przez rząd tego zagadnienia wynika z art. 3 ratyfikowanej przez Polskę Europejskiej Karty Społecznej. *Ocena stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w 2005 r.* została opracowana przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej na podstawie informacji przekazanych przez Ministrów: Nauki i Edukacji, Finansów, Gospodarki, Transportu i Budownictwa, Obrony Narodowej, Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Skarbu Państwa, Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Środowiska, wojewodów, a także GUS, ZUS, KRUS, PIP, PIS, WUG, PAA, UDT, CIOP-PIB oraz IMP. *Ocenę stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w 2005 roku* – po uzgodnieniach międzyresortowych – 25 września br. przyjęła Rada Ministrów.

A oto niektóre dane zawarte w tym opracowaniu.

Wypadki przy pracy

Według wstępnych danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2005 r. zgłoszono 84 402 osoby (w 2004 r. – 87 050) poszkodowane w wypadkach przy pracy (bez rolnictwa indywidualnego) – co stanowi **spadek liczby poszkodowanych o 3,0%** w stosunku do roku poprzedniego (rys. 1.). **Wypadkom ciężkim uległo 960 osób** (w 2004 r. – 1 029), tj. o 6,7% mniej niż w roku poprzednim (rys. 2.). Wypadki przy pracy spowodowały **śmierć 470 osób** (w 2004 r. – 490), tj. o 4,1% mniej niż w 2004 r. (rys. 3.)

Zgłoszone wypadki przy pracy spowodowały w 2005 roku **2 840 576 dni niezdolności do pracy**. Nie są to jednak dane ostateczne, bowiem rzeczywiste skutki mogą być określone dopiero po okresie niezbędnym, np. na leczenie i rehabilitację osoby poszkodowanej i są rejestrowane po upływie 6 miesięcy od zaistnienia wypadku. Liczba dni niezdolności do pracy w przeliczeniu na jednego poszkodowanego zmniejszyła się z **35,5** w 2004 r. do **33,8** w 2005 r.

Największą liczbę osób, które uległy wypadkom przy pracy odnotowano w 2005 r. w następujących sekcjach (wg Polskiej Klasyfikacji Działalności): przetwórstwo przemysłowe – 39,2%, handel i naprawy – 10,1%, ochrona zdrowia i pomoc społeczna – 8,9%, budownictwo – 7,9%, transport, gospodarka magazynowa i łączność – 6,9%, obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej – 6,1%, edukacja – 4,4%, administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne – 4,2%, górnictwo – 3,4%.

W sekcjach tych zostało poszkodowanych w wypadkach przy pracy 91,1% ogólnej liczby poszkodowanych.

W 2005 r. **wskaźnik częstotliwości wypadków przy pracy** (mierzony liczbą poszkodowanych na 1 tys. pracujących) wyniósł 7,99 (w 2004 r. – 8,35), przy czym największą częstotliwość odnotowano w sekcjach: górnictwo (15,82), przetwórstwo przemysłowe (13,03), rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (12,51), budownictwo (11,26), ochrona zdrowia i pomoc społeczna (10,67), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę (8,58), transport, gospodarka magazynowa i łączność (8,16) oraz rybactwo (8,05), (rys. 4.).

Najwyższe wskaźniki częstotliwości wypadków przy pracy ogółem (bez pracowników cywilnych jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony i bezpieczeństwa publicznego) zanotowano w województwach: warmińsko-mazurskim (11,21), dolnośląskim (10,70), lubuskim (10,64), opolskim (9,65), zachodniopomorskim (9,52), pomorskim (8,96), wielkopolskim (8,80), śląskim (8,61) oraz podlaskim (8,30). **Najniższe wskaźniki** zanotowano

w województwach: mazowieckim (5,85), małopolskim (6,34), świętokrzyskim (6,53) i podkarpackim (6,98), (rys. 5.).

Z informacji GUS wynika, że w 2005 r. **w zakładach pracy sektora publicznego** 28 735 osób uległo wypadkom przy pracy, w tym 120 osób poniosło śmierć, a 179 osób uległo ciężkim wypadkom przy pracy (w 2004 r. odpowiednio – 30 373; 118 i 205). Poszkodowani w wypadkach przy pracy w sektorze publicznym w 2005 r. stanowili 34,0% ogółu poszkodowanych w wypadkach przy pracy, a ich udział w śmiertelnych wypadkach przy pracy wyniósł 25,5% oraz w ciężkich wypadkach przy pracy – 18,6% (w 2004 r. odpowiednio – 34,9%; 24,1% i 19,9%).

Natomiast **w zakładach pracy sektora prywatnego** wypadkom przy pracy uległo 55 667 osób, z tego śmiertelnym – 350, a ciężkim – 781 (w 2004 r. odpowiednio – 56 677; 372 i 824). Poszkodowani w wypadkach przy pracy w sektorze prywatnym w 2005 r. stanowili 66,0% ogółu poszkodowanych w wypadkach przy pracy, a ich udział w śmiertelnych wypadkach przy pracy wyniósł 74,5% oraz w ciężkich wypadkach przy pracy – 81,4% (w 2004 r. odpowiednio – 65,1%; 75,9% i 80,1%).

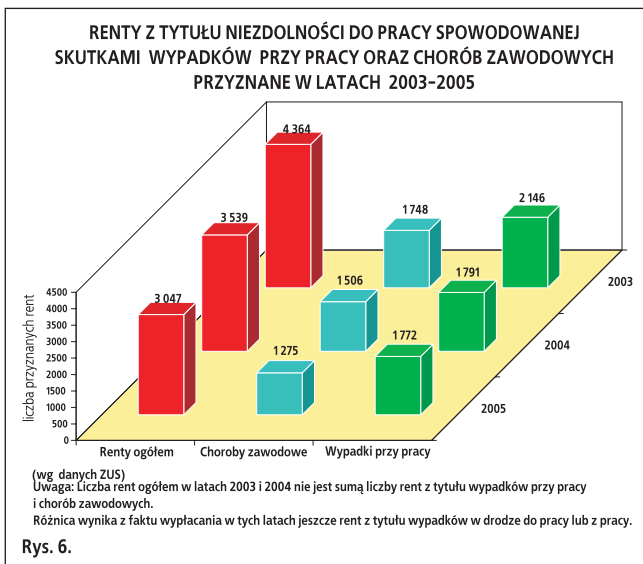
Według informacji ZUS, w 2005 r. **przyznano 1 772 renty** z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej skutkami wypadków przy pracy (finansowane z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), tj. o 1,1% mniej niż w 2004 r. (1 791 rent), (rys. 6.). W 84 przypadkach przyznano renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji (w 2004 r. – 69) i w 361 przypadkach renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (w 2004 r. – 397).

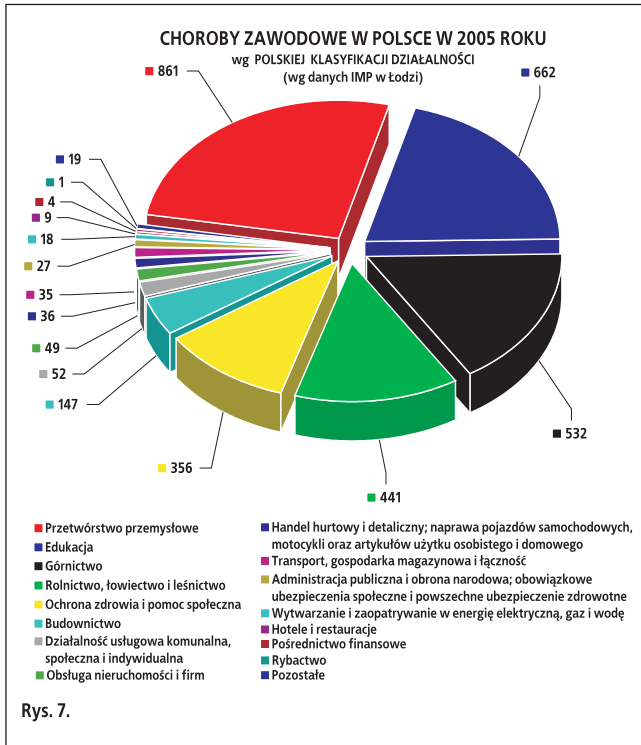
Najczęstszą przyczyną wypadków przy pracy w 2005 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, były: nieprawidłowe zachowanie się pracownika (50,5% ogólnej liczby przyczyn), niewłaściwa organizacja (11,8%), w tym niewłaściwa organizacja pracy (6,0%) oraz stanowiska pracy (5,8%), niewłaściwy stan czynnika materialnego (11,6%), a następnie brak lub niewłaściwe posługiwanie się czynnikiem materialnym (8,9%) oraz niewłaściwe samowolne zachowanie się pracowników (8,0%).

Wśród osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy w roku ubiegłym **kobiety** stanowiły 28,1%, a **młodociani** 0,2% ogółu poszkodowanych. Analizując staż pracy na zajmowanym stanowisku przez osoby, które uległy wypadkom stwierdzono, że **prawie połowa (45,6%) spośród nich to osoby ze stażem do 3 lat**, a jedna trzecia (30,9%) to osoby o stażu nie przekraczającym 1 roku. Należy jednak zauważyć, że następną najliczniejszą grupą osób poszkodowanych byli pracownicy doświadczeni, o stażu pracy od 6 do 10 lat (17,5%) oraz 16 lat i więcej na danym stanowisku (16,7%).

Największą liczbę poszkodowanych w 2005 r. odnotowano wśród osób w przedziale wiekowym 20-49 lat. Osoby te stanowiły aż 81,1% wszystkich poszkodowanych, z tego 28,2% – dotyczyło grupy wiekowej 40-49 lat, 27,0% – dotyczyło grupy w wieku 30-39 lat oraz 26,0% – w wieku 20-29 lat.

Największą liczbę osób poszkodowanych w wypadkach w 2005 r. stwierdzono w takich grupach zawodowych, jak: **kowale, ślusarze i pokrewni** (6,6% ogółu poszkodowanych); robotnicy budowlani – ogółem (5,9%), pracownicy obsługi biurowej (4,7%), formierze odlewniczy, spawacze, blacharze, monterzy konstrukcji metalowych i pokrewni (4,0%); robotnicy obróbki drewna, stolarze meblowi i pokrewni (3,7%); pomoce domowe, sprzętaczkę i praczkę (3,6%); sprzedawcy i demonstratorzy (3,6%); robotnicy w przetwórstwie spożywczym (3,5%); kierowcy samochodów ciężarowych (3,3%) oraz mechanicy maszyn i urządzeń (3,0%).

Ocena narażenia zawodowego

W celu oceny narażenia zawodowego pracowników gospodarki narodowej wykorzystano informacje Głównego Urzędu Statystycznego, które uzyskano na podstawie sprawozdania o warunkach pracy. W 2005 r. **badaniem objęto 60,8 tys. zakładów pracy, w tym 54,0 tys. zakładów sektora prywatnego i 6,8 tys. sektora publicznego** (w 2004 r. odpowiednio – 59,5 tys.; 52,5 tys. i 7,0 tys.).

Z uzyskanych danych wynika, że w końcu 2005 r. **na 4 819,2 tys. osób objętych tą sprawozdawczością około 12% osób było zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy, z uciążliwością pracy i czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi** (w 2004 r. odpowiednio – 4 762,9 tys. osób i 12,1%). Łącznie w tych warunkach w sektorze publicznym i prywatnym **pracowało 576,5 tys. osób**. W porównaniu do ubiegłego roku **o 0,1% zmniejszyła się liczba osób pracujących w warunkach zagrożenia**.

Liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy (przekroczenie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia) zmniejszyła się z 341,2 tys. osób w 2004 r. do 339,3 tys. w 2005 r.

W 2005 r. **zlikwidowano lub ograniczono 150,8 tys. osobozagrożeń** (liczba osób liczonych tyle razy na ile czynników szkodliwych są narażone) związanych z czynnikami środowiska pracy (2004 r. – 165,0 tys. osobozagrożeń), **stwierdzono też 89,2 tys. nowo powstałych lub nowo ujawnionych osobozagrożeń** (w 2004 r. 85,7 tys.).

Zmniejszyła się liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia związanego z uciążliwością pracy ze 171,0 tys. w 2004 r. do 166,9 tys. w 2005 r. Zlikwidowano lub ograniczono 31,6 tys. osobozagrożeń związanych z uciążliwością pracy (2004 r. – 33,4 tys.), jednak równocześnie stwierdzono 22,8 tys. osobozagrożeń nowo powstałych lub nowo ujawnionych (2004 r. – 23,6 tys.).

Zwiększeniu uległa liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi – **z 65,0 tys. osób w 2004 r. do 70,3 tys. osób w 2005 r.** Zlikwidowano lub ograniczono 15,5 tys. osobozagrożeń związanych z czynnikami mechanicznymi (2004 r. – 17,6 tys.), **jednak równocześnie stwierdzono 14,3 tys. osobozagrożeń** nowo powstałych lub nowo ujawnionych (2004 – 11,1 tys.).

Sprawozdanie GUS o warunkach pracy za rok 2005 uwzględnia informację dotyczącą przeprowadzonej przez zakłady pracy oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy, co wynika z art. 226 pkt 1 Kodeksu pracy, par. 39 ust 1 rozporządzenia ministra pracy i polityki socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisach bezpieczeństwa i higieny pracy (t. jedn. DzU z 2003 r. nr 169, poz. 1650), a także zalecanej normy PN-N-18002:2000 *Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Ogólne wytyczne do oceny ryzyka zawodowego*. Z badania wynika, że **ocenę ryzyka zawodowego przeprowadzono na 610,9 tys. stanowisk pracy, na których było zatrudnionych 2 049,0 tys. osób** (w 2004 r. odpowiednio – 557,4 i 1 952,5). **Wyeliminowano lub ograniczono ryzyko zawodowe na 259,4 tys. stanowisk pracy, na których było zatrudnionych 793,0 tys. osób** (w 2004 r. odpowiednio – 194,9 i 663,0).

Choroby zawodowe

Jak wynika z opracowania pt. „Choroby zawodowe w Polsce w 2005 roku” przygotowanego przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi – **w 2005 r. stwierdzono w Polsce 3 249 przypadków chorób zawodowych**. Większość chorób zawodowych powstała w wyniku wieloletniej ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe. Choroby zawodowe według Polskiej Klasyfikacji Działalności przedstawia rysunek 7.

Roczny współczynnik zapadalności wyniósł 34,8 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Zapadalność na choroby zawodowe zmniejszyła się o 15,1% w porównaniu do 2004 r.

Największą zapadalnością odznaczały się przewlekłe choroby narządu głosu, spowodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym – 681 przypadków, tj. 21,0% wszystkich chorób zawodowych.

Drugą grupą, pod względem poziomu zapadalności w 2005 r., były pylice płuc (672 przypadki, tj. 20,7% ogółu chorób zawodowych). W grupie tej dominowały pylice stwierdzane u górników kopalń węgla – 391 przypadków (58,2% w tej grupie), pylica azbestowa – 119 przypadków (17,7%) i pylica krzemowa – 110 przypadków (16,4%).

Na trzecim miejscu znalazły się choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa – 615 przypadków, co stanowiło 18,9% wszystkich chorób zawodowych. W grupie tej przeważały borelioza – 333 przypadki (54,1% tej grupy), wirusowe zapalenia wątroby – 151 przypadków (tj. 24,6% ogółu chorób w tej grupie) i gruźlica – 91 przypadków (14,8% ogółu chorób zakaźnych).

Kolejne grupy to obustronny trwały ubytek słuchu typu ślimakowego – 338 przypadków (10,4% ogółu chorób zawodowych), choroby skóry – 163 przypadki (5,0%) z tego alergiczne kontaktowe zapalenia skóry stwierdzono u 143 chorych (87,7% zachorowań w tej grupie). Pozostałe jednostki chorobowe zgłoszone zostały z częstotliwością mniejszą niż 5%.

Liczba nowo stwierdzonych chorób zawodowych w porównaniu do 2004 r. zmniejszyła się o 541 przypadków, tj. o 14,3%. Przede wszystkim spadła liczba chorób narządu głosu o 200 przypadków (o 22,7%), a także takich chorób, jak: ubytek słuchu, pylice płuc, choroby opłucnej lub osierdzia wywołane pyłem azbestu. Wzrost liczby przypadków dotyczył tylko chorób zakaźnych lub pasożytniczych i wynikał głównie ze zwiększonej zapadalności na boreliozę.

Najwyższe współczynniki zapadalności na choroby zawodowe na 100 tys. zatrudnionych odnotowano w województwach: podlaskim (87,3), lubelskim (82,1), śląskim (66,3), zaś **najniższy współczynnik** odnotowano w województwie mazowieckim (13,4).

Według informacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w 2005 r. przyznano 1275 rent z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej skutkami chorób zawodowych, tj. o 15,3% mniej niż w roku poprzednim (w 2004 r. – 1506), w tym w 19 przypadkach orzeczono renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji (w 2004 r. – 19), a w 81 przypadkach – renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (w 2004 r. – 86), (rys. 6.).

Ocena i działania

W podsumowaniu omawianej oceny stanu bhp w 2005 r. stwierdzono, że mimo podejmowania wielu działań nie można uznać stanu bezpieczeństwa pracy za zadowalający. W zakresie wypełniania obowiązków bhp przez pracodawców zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego nie odnotowano zasadniczej poprawy stanu warunków pracy, zwłaszcza tam, gdzie do osiągnięcia takiej poprawy niezbędne są znaczne nakłady finansowe. Jednak nie tylko słaba kondycja ekonomiczna jest przyczyną tego stanu, lecz także niewystarczająca znajomość obowiązków w tej dziedzinie, zwłaszcza wśród pracodawców prowadzących małe przedsiębiorstwa w sektorze prywatnym. Nie wszyscy pracodawcy w Polsce są także świadomi skutków powodowanych przez niebezpieczne, szkodliwe i uciążliwe czynniki środowiska pracy, z kolei duże bezrobocie skłania wiele osób do podejmowania pracy w warunkach zagrażających ich zdrowiu, a nawet życiu. Nieprawidłowości są najczęściej stwierdzane w mikroprzedsiębiorstwach zatrudniających do 9 pracowników (które stanowią około 95,1% ogółu) oraz firmach małych od 10 do 49 pracowników (około 4,0%).

Pocieszające jest to, że rośnie liczba pracodawców świadomych znaczenia warunków pracy dla konkurencyjności firmy i kosztów jakie niosą ze sobą zagrożenia w pracy oraz następuje ożywienie gospodarcze. Polscy pracodawcy coraz częściej zaczynają zauważać potrzebę inwestowania także w bezpieczeństwo pracy i ochronę zdrowia pracowników.

Działania samych przedsiębiorstw są wspierane przez organy państwa. Ministrowie właściwi dla określonych gałęzi pracy lub rodzajów prac inicjują prowadzenie prac naukowo-badawczych i wdrożeniowych zmierzających do likwidacji lub ograniczenia za-

grożeń powodujących wypadki i choroby zawodowe oraz ryzyka zawodowego, a także prowadzą prace legislacyjne, w wyniku których wydanych zostało wiele rozporządzeń dostosowujących przepisy bhp do obecnego stanu techniki, technologii i wymagań wynikających z postanowień dyrektyw UE.

Organy nadzoru i kontroli nad warunkami pracy prowadzą intensywne kontrole w tego typu zakładach, upowszechniając tam działania prewencyjne i promujące bhp oraz systemowe zarządzanie bezpieczeństwem pracy. W celu zaktywizowania pracodawców do działań na rzecz poprawy warunków pracy CIOP-PIB w porozumieniu z MPiPS od wielu lat realizuje ideę Forum Liderów Bezpiecznej Pracy, w ramach której podejmowanych jest wiele działań edukacyjnych i upowszechniających dobre praktyki. W ocenie stanu bhp w 2005 r. podkreślono m.in. znaczenie działań realizowanych w ramach europejskich kampanii informacyjnych przez Krajowy Punkt Centralny Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy, którego funkcję pełni CIOP-PIB.

Polska jako kraj członkowski UE kontynuuje działania zmierzające do realizacji celów wskazanych w dokumencie „Dostosowanie do zmian w pracy i społeczeństwie: nowa strategia Wspólnoty w dziedzinie zdrowia i bezpieczeństwa w pracy na lata 2002-2006”. Ocena wyników realizacji tej strategii będzie stanowiła dla Unii Europejskiej podstawę do opracowania nowej – na lata 2007-2012, nad którą rozpoczęte zostały prace. W Polsce będą kontynuowane prace w kierunku wdrożenia do prawa krajowego postanowień nowych dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady w dziedzinie bhp: 2004/40/WE (pola elektromagnetyczne – termin wdrożenia 30 kwietnia 2008 r.) oraz 2006/25/WE (sztuczne promieniowanie optyczne – termin wdrożenia 27 kwietnia 2010 r.), a także dyrektywy Komisji 2006/15/WE (termin wdrożenia 31 sierpnia 2007 r.), co nastąpi przez zmianę rozporządzenia MPiPS z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy. Będą też prowadzone dalsze prace przygotowawcze do wdrożenia konwencji MOP nr 155 dotyczącej bezpieczeństwa, zdrowia pracowników i środowiska pracy. Do jej ratyfikowania niezbędne jest zbadanie zgodności prawa polskiego z wieloma innymi konwencjami MOP.

Nadal konieczne są działania profilaktyczne, edukacyjne i promocyjne oraz wzmożony nadzór i kontrola przestrzegania prawa. Czynnikiem, który może przynieść pewną poprawę będzie wprowadzenie kolejnych etapów nowego systemu ubezpieczeń wypadkowych przewidującego zróżnicowanie składki na ubezpieczenie w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków. Zmniejszeniu liczby wypadków przy pracy i utrzymaniu trendu w zakresie spadku chorób zawodowych powinna między innymi służyć także realizacja II etapu programu wieloletniego pod nazwą „Dostosowywanie warunków pracy w Polsce do standardów Unii Europejskiej”.

W *Ocenie stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w 2005 r.* określono wiele zadań związanych ze sferą bezpieczeństwa pracy, które będą nadal realizowały liczne urzędy państwowe, jak: PIP, PIS, PIOŚ, CIOP-PIB, ZUS, IMP, IMW, IMPIZŚ, PKN, UDT, WUG, PAA, MPiPS, MNiSW, MEN. (bs)

Źródło: „Ocena stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w 2005 r.” Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, czerwiec 2006 r.